

tot deze botsing zelve, om zoo te komen tot een éénheid, die bóven de tegenstelling staat, en van waaruit de beide terreinen, èn die van de psyche èn die van den logos worden bearbeid, als bijeenbehoorend, of als elkander, in telkens andere relatie, dekkend. <sup>1)</sup>

Ten opzichte nu van de vraag: „berekening of constructie?” moet elk paedagogisch systeem in onzen tijd zich oriënteeren. En mogen al de eenzijdigheden van het naturalisme overwonnen schijnen, zoodat men van enkel „berekening” naar het althans heet, niet meer weten wil, — bij een onderzoek van de systemen, die de tegenstelling tot oplossing wilden brengen, zal ons blijken, dat de macht van de naturalistische opvatting grooter is, dan de wetenschappelijke kwaliteit van dit systeem zou doen verwachten. <sup>2)</sup> Maar niet alleen het onderzoek van anderer paedagogisch systeem is onze taak. We hebben ook, zij het ook in enkele hoofdtrekken, ons eigen standpunt ten opzichte van de bewuste tegenstelling in te nemen. We zullen òf moeten kiezen, òf moeten trachten een oplossing van de tegenstelling aan te wijzen.

De keuze van het *onderwerp* dezer rede: „*Berekening of Constructie*” moge hiermee voor U voldoende zijn gemotiveerd.

Sinds Baco van Verulam is er een ommekeer gekomen in de methode voor de wetenschap. Het realisme bracht de inductieve methode; de inductie eischte empirie; straks vroeg men om het experiment. De experimenteele methode, die zulke schitterende resultaten gaf op het terrein van de natuurwetenschap, werd weldra ook voor de psychologie als de allervolmaaktste geprezen, en spoedig kwam men tot de ontdekking, dat ook hier de paedagogiek de oplossing van haar vragen moest vinden. <sup>3)</sup> De naturalist onder de paedagogen neemt de natuurlijke groei-verschijnselen van den mensch waar; hij noteert bijzonderheden; remmende en bewegende krachten worden ontdekt; een regel wordt gevonden; men berekent oorzaken en gevolgen; en opvoeding wordt een kwestie van in 't leven roepen van de juiste reacties; paedagogiek is *berekening*. <sup>4)</sup>

Er is ook hier *verscheidenheid*. Waar het materialisme van het midden der vorige eeuw of het verwante monisme van eenige decennien later den toon aangeeft, is men meer biologisch ingesteld; daar beheerschen algemeene stellingen en teveel eer bewezen afstammings-theoretische hypothesen de werkzaamheden der vergelijkende biologie; men doet waarnemingen niet alleen bij het menschelijke organisme, maar wil door experimenten en ervaringen met dier- en plantenleven alge-

<sup>1)</sup> cf. Th. Litt. a.w. 25 sqq.

<sup>2)</sup> cf. F. Brunetière, La Renaissance de l'Idealisme. (Disc. de Combat. 1<sup>re</sup> Ser.).

<sup>3)</sup> Fr. S. Rombouts, Nieuwe Banen in Psychologie en Pedagogiek. 5 sqq.

<sup>4)</sup> cf. Dr. Fr. de Hovre, Paedagogische Wijsbegeerte. 16 sqq.